

Vláda předložila novelu služebního zákona. Dílčí pozitiva nenahradí potřebu velké reformy

Kritizovaný služební zákon, který měl odpolitizovat státní správu, by se měl brzy dočkat dílčích zlepšení. Vláda ale novelu sepsala za zavřenými dveřmi a bez dostatečné oponentury nebo otevřených odborných konzultací. Kvalitní služební zákon je přitom základní podmínkou modernizace a digitalizace státní správy. Experti na veřejnou správu proto vládu vyzývají, aby novelu služebního zákona nepodcenila, zahájila přípravy velké reformy a zapojila do její tvorby odborníky i opozici.

Česká státní správa trpěla před zavedením služebního zákona v roce 2015 nestabilitou a politizací svého fungování. To se podepisovalo jak na kvalitě služeb pro občany, tak na schopnosti připravovat a zavádět náročné modernizační reformy. Nový služební zákon to měl změnit. Navíc měl přinést pojistky proti zneužívání veřejných financí, což byla a stále je podmínka EU pro čerpání prostředků z evropských fondů.

V roce 2014 byl služební zákon přijímán velmi nestandardně bez řádného legislativního procesu na vládě. Výsledkem je kompromis, který - [jak dokazují analýzy](#) - sice zajistil transparentnost a stabilitu, ale negarantuje státní správě potřebnou neutralitu, jen klade velké množství administrativních překážek, čímž znemožňuje efektivní fungování. Řada novel od té doby koncepci zákona dále narušila, ale kýžené zefektivnění nikdy nepřinesla.

Nyní vláda skrze poslanecký návrh předkládá novelu služebního zákona, která by měla některé dílčí nedostatky opravit. „Způsob tvorby této novely služebního zákona považujeme opět za nešťastný a velmi se, bohužel, podobá vzniku samotného služebního zákona. Vláda novelu sepsala v tajnosti, bez náležité oponentury a zřejmě i bez konzultace s opozicí. Takhle zásadní legislativa přitom potřebuje společenský konsenzus a důvěru,” říká Jakub Černý, analytik Rekonstrukce státu. „Věcně je však novela malým krůčkem k efektivnější státní správě, dokonce trochu posiluje pojistky neutrality,” dodává.

Co přináší novela služebního zákona?

- Novela služebního zákona by ideálně měla přinést zjednodušení a zrychlení výběrových řízení na vedoucí pozice. Ta budou probíhat jen v jednom kole, zájemci by měli mít lepší představu o skutečném platovém ohodnocení a otevrou se hned od začátku i zájemcům mimo veřejnou správu, kteří mají nějaké zkušenosti s vedoucími pozicemi. Bohužel předložená novela se za horizont rychlejšího přijetí do státní správy nevydala a schopnost udržet si nové úředníky např. nabídkou nových způsobů kariérního a osobnostního růstu nezpracovává, byť potenciálně nabízí i vstřícnější posuzování žádosti o práci z

domu a o volno ke studijním účelům. Skutečné zlepšení v těchto věcech bude ale záležet na ochotě upravit praxi v jednotlivých úřadech.

- Náměstek ministra vnitra pro státní službu, který je nově přejmenován na příhodnějšího nejvyššího státního tajemníka, získává novelou možnost svůj dosavadní šestiletý mandát opakovat, stejně jako mají možnost svůj pětiletý mandát opakovat jeho přímí podřízení, státní tajemníci. Ostatním představeným s výjimkou vedoucího oddělení se jejich dosavadní neomezeně dlouhý mandát krátí na 5 let. Po uplynutí této doby vzniká povinnost vedoucí pozici takzvaně přesoutěžit. Nového výběrového řízení se ale dosavadní představený může účastnit, jedná se tedy potenciálně o pravidelně otevíraná okna příležitostí k průběžné obměně vedení. Pozitivem je, že funkční období vždy přesahují délku funkčního období vlády a obměna by ani po nabytí účinnosti novely neměla probíhat najednou, ale postupně. Vědomí, že za pět let musím znovu obstát ve výběrovém řízení na svou vedoucí pozici, by mělo přinést větší tlak na kvalitní výkon. Naopak varující je možnost nejvyššího státního tajemníka opakovat funkční období. Nemožnost být znovu jmenován byla jedinou potenciální pojistkou proti podléhání nejvyššího státního tajemníka nemístným politickým tlakům. Protiváhou by mělo být stanovení podmínek pro odvolání nejvyššího státního tajemníka jen z objektivních důvodů skrze kárný proces, to ale v novele zapracované není.
- Vláda také navrhuje přejmenovat současné “odborné” náměstky pro řízení sekcí na vrchní ředitele a zrušit limit na tzv. politické náměstky. Ty dnes může mít každý ministr jen dva. Navzdory nálepce “rušení odborných náměstků” se v praxi jedná jen o názvoslovné změny, které by mohly matoucí dualitu odborných a politických náměstků zpřehlednit. Podstatná je ve skutečnosti jen možnost ministra přivést na úřad více svých lidí na oficiální pozice náměstků (dnes mohou ale podobně působit na pozicích poradců), což zřejmě bude klást vyšší nároky na rozpočet resortů.
- Jako jednoznačné, byť opatrné pozitivum je nutné vyzdvihnout částečný návrat v úpravě procesu služebního hodnocení do doby před kontroverzní reformy, zejm. tu z roku 2019. Novela totiž opětně oslabuje vliv politiků na služební hodnocení úředníků ve prospěch logické hierarchie státní služby.

„Doufejme, že uvedené zpřehlednění, rozvázání limitu politických náměstků a stanovení funkčních období vymýtí praxi každoročních účelových systemizací, skrze něž se v rozporu se smyslem zákona ruší a znovuvytváří ministerské útvary a vedoucí pozice jen proto, aby bylo možné osoby v nich vyměnit,“ říká Jakub Černý, analytik Rekonstrukce státu.

Zhodnocení a doporučení pro novelu služebního zákona

Navzdory dílčím pozitivům je potřeba si uvědomit, že předloženou novelou se žádných velkých pozitivních změn ve fungování státní správy nedosáhne. Státní správa potřebuje nový moderní zákon, který [vyváží záruky neutrality](#) s nároky na efektivitu. Experti proto doporučují, aby vláda otevřeně **zahájila práce na novém služebním**

zákoně tím, že určí odpovědnou osobu a oznámí horizont předložení věcného záměru a návrhu zákona, a aby zapojila do tvorby zákona opozici i externí experty z akademické sféry, praxe a občanského sektoru. Společenská a odborná shoda na podobě zákona, který upravuje fungování státní služby, je nezbytnou podmínkou stability odpovídajícího právního prostředí, které státní správa potřebuje, aby mohla poskytovat kvalitní služby občanům i politickému vedení země.

„Chceme-li, aby státní správa lépe sloužila občanům i politikům, potřebuje k tomu lepší služební zákon. Bez něj bude úspěšná digitální transformace i efektivní řešení aktuálních krizí pro každou další vládu opět nesmírně složitý, až nemožný úkol. A bez něj se občané přívětivého státu nikdy nedočkají,“ říká Josef Karlický, vedoucí Rekonstrukce státu, která je součástí iniciativy Modernizace státní správy.

Více informací k tématu najdete [na webu projektu Lepší stát](#).

O projektu Moderní státní správa:

[Moderní státní správa](#) je iniciativa expertů, neziskových organizací, podnikatelů a dalších zástupců občanské společnosti, kteří se dlouhodobě zabývají kvalitou vládnutí v České republice. Autorskými organizacemi [společné deklaráce](#) jsou Aspen Institute CE, České priority, Česko.Digital, Hlídač státu, Nadace OSF a Rekonstrukce státu. Modernizace státní správy podle expertů stojí na třech pilířích - [efektivní organizaci](#), [informovaném vládnutí](#) a [digitální transformaci](#).